

Unudulmaz xidmətlər

1993

-cü il 15 iyun tarixi haqqında düşünəndə Ümum-milli Lider Heydər Əliyevin parlaq şəxsiyyəti və xilaskarlıq missiyası üzərində dayanmalı oluruq. Bu gündən geriye baxanda, hər şeyə müqayisə yolu ilə nəzər yetirəndə 1990-cı illərin xaos və kataklizm dumanında milli müəyyənliyini itirmək təhlükəsi ilə üz-üzə qalan xalqın həyatında Ulu Öndər Heydər Əliyevin böyük miqyasda rol oynadığı daha aydın və səhifə bəzəkləri diqqət çəkir. 1980-ci illərin sonlarından etibarən ölkə əvvəlcə yenidənqurma adı ilə göstərilən absurdun tamaşaçısı olmaq məcburiyyətində qaldı, ardınca bu ümidlərin də fiaskoya uğraması prosesi başladı. Hakimiyyət insanı oyuncağa çevirir, siyasi hərc-mərclik içində çabalayan respublikanın müqəddəratı müəyyən maraqların, mənafehin güdazına verildi. 1990-cı ilin 20 Yanvarında törədilən qırğın, 1991-ci ilin noyabrındakı helikopter qəzası, 1992-ci ilin fevralında baş verən Xocalı soyqırımı həmin illərin ən faciəvi hadisələrindəndir. Milli müstəqilliyini elan etmiş Azərbaycan Respublikası yalnız Qarabağ probleminin məngənəsində var-gəl etmir, ölkə miqyasında qabaran başqa olayları dəf etməyə çalışırdı: 1993-cü ilə qədər aparılan hakimiyyət çəkişmələri, siyasət oyunları, ölkədə yaranan hərc-mərclik, milli-siyasi qarşıdurmadan törənən Gəncə hadisələri, hadisələrin vətəndaş müharibəsi səviyyəsinə çatması obyektiv mənzərəni təfərrüatı ilə anlamağa kifayət edir.

Keçid dövrünün ovqatı böyük bir imperiyanın çöküşündən sonra gerçəkləşən mədəni-mənəvi degradasiyanın nəticəsi kimi pərvəriş tapırdı. Mədəniyyət və əənəvi dəyərlər gözdən salınır, neçə onilliyin ədəbiyyatı məkrli yanaşmaların güdazına verilir, profanlaşma artır, elmin surroqatla əvəzlənməsi prosesi başlanırdı. Azərbaycan insanı da öz müstəqilliyini yaradan, postsovet məkanı kimi özgürlüyünü yaşayan xalq olaraq həm keçid dövrünün, həm də dünyəvi saviyyəsində mövcud xaosluq mərhələnin yükünü və ağırsını daşımağa məcbur edilmişdi. Yeni liderin gəlişinə, xalqın nicat yerinə çevrilməsinə ehtiyac vardı, zəmanə öz qəhrəmanını gözləməkdə idi. Nəhayət, 1993-cü ildə Ümummilli lider Heydər Əliyevin ikinci dəfə Azərbaycana rəhbərliyə qayıdışından sonra ölkədə siyasi qarşıdurma aradan qalxdı, Azərbaycan-Ermənistan arasında atəşkəs rejimi elan olundu, bütün sahələrdə sabitlik hökm sürməyə başladı. Xalq şairi Məmməd Araz o illərdə yazırdı: "Prezidentin müdrikliyi ondaydı ki, o, özünü itirmədi, gecikmədi; xalqın sərvaxtlığı ondaydı ki, o, qəfilədən ayağa qalxdı və çevikliyi saxladı. Yoxsa Azərbaycan dövləti, milli müstəqilliyimiz, gələcəyimiz darmadağın ola bilərdi".

Bəli, milli-mənəvi həyatımızda hökm sürmüş xaosdan sonra Dahiyyə ehtiyacın növbəsi gəlmişdi və zamanın sükranını seçilənlərin öhdəsinə verməyin vaxtı idi. Dövrün qarışıqlığı - ölkədə hökm sürən siyasi hərc-mərclik, sosial böhran, kükrəyən emosiyalar, xalqın fiaskoya uğrayan ümidləri və ardınca Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi! Bu görülməmiş işlərin, bütün senzura və stereotiplərin üstündən xətt çəkərək meydana qoyulan əməllərin bütövlənməsi, yenidən dövrüyyəyə gətirilib tamamlanma şansı idi. İbrətlidir ki, tarix bu şansı digərinə deyil, elə istiqal yollarında can qoymuş, məsləkinə tərcüməyi-halına çevirmiş Seçilmişinə - Heydər Əliyevə həvalə etdi.

Heydər Əliyev yenidən, ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra da sübut etdi ki, ölkəni, xalqı idarəetmə missiyası əmin əllərdədir. Həmin o qarışıqlıq və xaos dövründə ulu öndərin söylədiyi bir ibrətamiz fikir onun bütün fəaliyyət xəttini dəqiq xarakterizə edir: "Elmimizlə, mədəniyyətimizlə, mənəviyyatımızla çox ehtiyatlı, çox diqqətli davranmaq lazımdır. Bu işləri bazar iqtisadiyyatının ixtiyarına vermək olmaz". Heydər Əliyev yalnız milli müstəqilliyi qazandığımız 1990-cı illərdə deyil, eləcə də hakimiyyətdə olduğu sovet epoxası daxilində ədəbiyyatı nəinki iqtisadiyyatın, eləcə də siyasətin, gücün ayağına verməmişdi. Onun siyasətçi kimi gücü bunda idi. Əvvəlki inadla millətin yaddaş kultuna sədaqətinin bərpa edilməsi məsələsinə həssas yanaşmasında! 1990-cı illərdə dahi şairimiz Məhəmməd Füzulinin 500, Mirzə Cəlilin 128, ilk möhtəşəm söz abidəmiz olan "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının 1300 illiyinin elmi ictimaiyyət tərəfindən beynəlxalq səviyyədə keçirilməsi ədəbi irsə layiqli münasibətin izharına ən yaxşı nümunə olmaqla yanaşı, dövlət başçısının hansı məsələlərdə dəstək aradığını, mənəvi ülfət tapdığını bəlli edir. Daha sonra bu missiya klassik sənətkarlarımızın taleyinə münasibətdə davamını tapmağa başladı. Klassiklərimizin yubileylərinin keçirilməsi barədə sərəncamlar imzalayan Heydər Əliyev qeyd edirdi: "Respublikamızın bu ağır dövründə böyük yubileylər keçirilməsi, şübhəsiz ki, müəyyən qədər çətinliklərlə üzləşəcək. Ancaq bunlara baxmayaraq, həyatımızın mənəvi sahəsi heç vaxt unudulmamalıdır. Çətinliklər nə qədər çox olsa da mədəniyyətə, mədəni irsimizə, mənəviyyətə daim xüsusi diqqət yetirməli və bu sahələrin geri qalmasına yol verməməliyik".

1993-cü illərdə yenidən hakimiyyətə gələn Heydər Əliyevin müasir ədəbiyyat kontekstində yerinə yetirdiyi "yaradıcılıq" missiyasının realizəsi bir tərəfdən klassik ədəbiyyatı yaşatmaqla bağlı idisə, digər tərəfdən çağdaş ədəbi prosesi diqqət məqsədilə atılan bir sıra addımlarla əlamətdar oldu; yaradıcılıq aləminə yeni istedadlı müəlliflərin gəlməsində rol oynayan, sonradan maddi çatışmazlıqlar ucbatından uzun fasilələrlə işıq üzünə çıxan, hətta bağlanmaq təhlükəsi ilə üz-üzə duran ədəbi orqanların - "Azərbaycan", "Literaturnı Azərbaycan", "Ulduz", "Qobustan" jurnallarının və "Ədəbiyyat qəzeti"nin ölkə prezidentinin xüsusi qərarı ilə müntəzəm surətdə dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilməsi ədəbi prosesin inkişafında əsaslı rol oynadı.

1993-cü ilin 15 iyunundan sonra Ümummilli lider bütün istiqamətlərdə ardıcıl, davamlı uğurlara, irəliləyişlərə imza atdı. Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi siyasət qlobal mahiyyətinə görə bənzərsiz tarixi mərhələdə Azərbaycanın gücünə və ictimai fikrinin təməl daşına çevrildi. XX yüzilliyin sonunda Ərəbistanın Qafqaza qədər dalğalanan siyasi ziddiyyətlərin Azərbaycana yansımaması, Şərqdə də, Qafqazda da müstəsna bir dünya dövləti kimi öz sabitliyini və hər mənada müstəqilliyini qoruyub saxlaması, Şərqdə unikal, tolerant Avropa dövləti kimi tanınması Heydər Əliyev tərəfindən irəli sürülmüş milli məfkurənin ümummilli mahiyyətinə ən mükəmməl və etibarlı sübutdur.

Ümummilli dəyərləri ideoloji baxımdan ilk dəfə o təsbit etdi. İqtisadi coğrafiyanı böyük quruculuq işləriylə, mənəvi coğrafiyanı isə milli-mənəvi dəyərlərin qaytarılmasıyla gerçəkləşdirdi. Azərbaycanın qapılarını Dədə Qorqudun, Babəkin, Nizaminin, Nəsiminin, Hüseyn Cavidin, Şəhriyarın üzünə taybatay açmaqla, əslində, məfkurəvi necəliyini müəyyənləşdirdi. Bəli, 1993-cü ilin 15 iyununda Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevi hakimiyyətə təkcə Azərbaycanı hərbi-siyasi böhrandan qurtarmaq üçün deyil, həm də Ümummilli liderin 25 il əvvəl başladığı Azərbaycançılıq əsərinin ən ciddi səhifələrini yaratmaq üçün dəvət etmişdir. Çünki bu mənəvi abidənin - siyasi Azərbaycanın sirri 1969-cu ildən başlayaraq Heydər Əliyevin üslubunda artıq kəşf olunmuşdur.

Heydər Əliyevin 40 illik siyasi yaradıcılığı bu gün azad, müstəqil, böyümüş, yenidən qurulmuş və ən əsası, Zəfər çalmış Azərbaycanımızın əsasını təşkil edir. Ulu Öndər o liderlərdən oldu ki, nəinki xalqın qurtuluşu, yenidən var olma qüdrətinə imza atdı, həmçinin millətin həyatını sivil, modern dünya düzənində uyğunlaşdırmağa nail oldu. 20 sentyabr 1994-cü il "Əsrin müqaviləsi"ndən uğurla başlayan bu yol sonradan çox böyük strateji əməkdaşlıqların əsasını qoydu. Azərbaycan dünyasının nəhəng dövlətləri ilə eyni sırada dayandı, eyni hüquqa xidmət etdi və bu Heydər Əliyevin dərin zəkası, böyük zəhməti və dünyagörüşü ilə reallaşdı.

Elnarə AKİMOVA,
Milli Məclisin deputatı,
filologiya elmləri doktoru.